

14. Савицкий В. М. Потерпевший от преступления: расширение прав, усиление процессуальных гарантий [Текст] / В. М. Савицкий // Сов. государство и право. – 1986. – № 5. – С. 80.

15. Божьев В. П. Предпосылки усиления защиты прав и интересов потерпевшего в уголовно-процессуальной деятельности [Текст] / В. П. Божьев // Проблемы повышения качества уголовно-процессуальной деятельности в условиях перестройки. – Ижевск, 1989. – С. 63.

16. Руководящие принципы, касающиеся правосудия в вопросах, связанных с участием детей – жертв и свидетелей преступлений [Текст] / E/2005/INF/2/Add.1. – П. 9.

УДК 35.08

А. А. Пилипенко, кандидат юридичних наук,
заступник завідувача кафедри цивільно-правових
дисциплін Академії митної служби України
Н. О. Валусьва, старший викладач кафедри ци-
вільно-правових дисциплін Академії митної служби
України

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДСТАВ ТА ПОРЯДКУ ПРИСВОЄННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗВАНЬ ПРАЦІВНИКАМ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто порядок присвоєння спеціальних звань працівникам митної служби України при первинній атестації та під час проходження служби. Визначено найбільш проблемні питання, які потребують вирішення, і сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинних нормативних актів, які регламентують зазначений порядок.

В статье рассматривается порядок присвоения специальных званий персоналу таможенной службы Украины при первичной аттестации и во время прохождения службы. Определены наиболее проблемные вопросы, требующие решения, а также сформулированы предложения по внесению изменений в действующие нормативные акты, которые регламентируют указанный порядок.

The order of conferment of the special ranks to the personnel of the Customs service of Ukraine at the time of initial attestation and during a service is considered in the article. Its most problem questions require further consideration. The authors have formulated the offers for amendments to normative acts which regulate the specified order.

Ключові слова. Спеціальні звання, первинна атестація, категорія посад, порядок присвоєння спеціальних звань.

Вступ. Спеціальні звання особовому складу та курсантам Академії митної служби України (далі – АМСУ) присвоюються згідно з Положенням про спеціальні звання працівників і курсантів навчальних закладів митної служби (далі – Положення), затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2003 р. № 900 [1].

Зазначене Положення має ряд недоліків, які перешкоджають залученню до роботи в АМСУ висококваліфікованих фахівців, руйнують систему мотивації персоналу, який уже працює в системі митної служби, до наукової діяльності й отримання наукових ступенів і вчених звань, що в цілому негативно впливає на стан кадрового забезпечення Державної митної служби України (далі – ДМСУ).

© А. А. Пилипенко, Н. О. Валусьва, 2009

Питаннями присвоєння спеціальних звань працівникам митної служби здебільшого опікуються науковці, які самі є посадовими особами ДМСУ. Перші наукові праці з обраної проблематики написали В. К. Шкарупа та В. І. Щербина [2]. Крім того, зазначені питання знаходили своє відображення в дослідженнях А. П. Павлова, О. В. Тодошак, Т. В. Корневої, В. А. Зуєва, Д. В. Приймаченка. Питанням присвоєння спеціальних звань в інших органах, зокрема в органах внутрішніх справ, приділяли увагу В. Б. Авер'янов, М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, Н. П. Матюхіна, В. Д. Сущенко, Ю. Л. Титаренко та ін. Проте й нині багато питань, яких торкалися у своїх дослідженнях зазначені науковці, залишаються невирішеними.

Оскільки у зв'язку з активною інтеграцією нашої держави в європейську та світову спільноту постійно підвищуються вимоги до якості кадрового складу органів виконавчої влади, до яких належить і Державна митна служба України, то існує нагальна потреба у вирішенні питань присвоєння спеціальних звань працівникам митної служби з урахуванням освітньо-кваліфікаційного рівня та результатів праці.

Постановка завдання. Мета цієї статті – аналіз чинних нормативних актів, які регулюють присвоєння працівникам митної служби спеціальних звань, а також формулювання пропозицій щодо їх удосконалення.

Результати дослідження. Положення про спеціальні звання працівників і курсантів навчальних закладів митної служби, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2003 р. № 900 [1], має ряд недоліків.

По-перше, в Положенні застосовуються поняття, які чітко не визначені, а саме: “категорія посад”, “особа, що вперше зарахована на посаду” тощо. Таким чином, виникає можливість їх неоднозначного тлумачення.

Оскільки посадові особи митної служби є державними службовцями і їх діяльність регулюється, зокрема, Законом України “Про державну службу”, значення поняття “категорія посад” можна розкрити за допомогою ст. 25 Закону: “Основними критеріями класифікації посад державних службовців є організаційно-правовий рівень органу, який приймає їх на роботу, обсяг і характер компетенції на конкретній посаді, роль і місце посади в структурі державного органу” [3]. Відповідно до цього законодавець поділяє посади державної служби на категорії.

Крім того, у ст. 26 зазначеного Закону чітко визначено, що в разі прийняття на державну службу службовцю присвоюється ранг у межах відповідної категорії посад. Подібним чином сформульовано і п. 2 Положення: “Під час призначення на посади працівникам митної служби присвоюються спеціальні звання в межах відповідної категорії посад”.

Аналогічність поняття “ранг” у першому формулюванні поняттю “спеціальні звання” – у другому доводить визначення, запропоноване у книзі С. В. Ківалова та Л. Р. Білої: “Ранг – це спеціальне звання, яке дає право його власнику – державному службовцю займати одну з посад певної низки відповідних посад” [4, 86].

Доведена аналогія є суттєвим аргументом для подальшого дослідження визначених нами питань. Отже, первинне спеціальне звання під час прийняття на службу в митні органи має присвоюватися в межах відповідної категорії посад. Проте при визначенні категорій посад у Положенні не враховано осіб, які приймаються на роботу в Академію митної служби України на посади доцентів або професорів кафедр і мають науковий ступінь і вчене звання. Про таких осіб згадується лише в додатку до Положення № 1 у Переліку граничних спеціальних звань і посад працівників і курсантів навчальних закладів митної служби [1], де визначено граничне спеціальне звання для професора кафедри – радника митної служби 1-го рангу, а для доцента – радника митної служби 2-го рангу. Саме через відсутність у пп. 1 п. 2 даної категорії посад особам, які на конкурсних засадах приймаються на посади професора або доцента кафедри, присвоюють первинне спеціальне звання відповідно до пп. 5 п. 2, а саме – молодшого інспектора митної служби (!).

Це ніяким чином не сприяє залученню до роботи в АМСУ кваліфікованих фахівців, що мають наукові ступені та вчені звання, оскільки присвоєння вперше прийнятому на роботу в академію доктору або кандидату наук спеціального звання “молодший інспектор митної служби” принижує авторитет професорсько-викладацького складу серед курсантів та слухачів академії. При цьому саме на такій категорії персоналу тримається акредитація навчального закладу та підготовка і підвищення кваліфікації фахівців Державної митної служби України.

Отже, для вирішення зазначеного питання є нагальна потреба внести зміни до чинного Положення про спеціальні звання працівників і курсантів навчальних закладів митної служби і викласти пп. 1 п. 2 у такій редакції: “особі, що вперше прийнята на посаду, згідно з якою передбачено забезпечення виконання завдань, покладених на митні органи, виконання організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій, присвоюється спеціальне звання інспектора митної служби 4-го рангу, а тій особі, що призначена на керівну посаду (не нижче начальника сектора) або посаду доцента (професора) кафедри в митному закладі освіти шляхом заміщення посади на конкурсних засадах, може бути присвоєно спеціальне звання на один чи два ступені нижче від граничного на займаній посаді”.

По-друге, в пп. 1 та 5 п. 2 Положення про спеціальні звання працівників і курсантів навчальних закладів митної служби використовується поняття “особа, що вперше *зарахована* на посаду” (курсив наш. – А. П., Н. В.). Замість поняття “особа, що зарахована на посаду” доцільно вжити поняття “особа, що прийнята на посаду”, що більше відповідає чинному законодавству (ст. 22, 26–28 Кодексу законів про працю України [5], ст. 410 Митного кодексу України [6] тощо). Цілком коректно поняття “зарахована” вживати лише до осіб, які зараховані на навчання до закладу освіти, як це цілком слушно зазначено в пп. 2 п. 2: “особа, що зарахована на навчання”. А у випадку прийняття на службу доцільно використовувати поняття “прийнятий на службу” або “призначений на посаду”, як це зазначено у пп. 4 п. 2 Положення.

По-третє, в Державній митній службі України існує практика трактування поняття Положення, що стосуються особи, яка “вперше зарахована на посаду” як уперше прийнятої на службу. На наш погляд, це неправильно, оскільки це не синонімічні поняття. Таке трактування надає перевагу особам, які приходять на службу в митні органи одразу на високі посади з інших структур, порівняно з тими, хто робить свою кар’єру в системі митних органів.

Таким чином, закріплюється переважне право особи, яка вперше прийнята на митну службу, при первинній атестації отримати одразу високе спеціальне звання, відповідно до граничного спеціального звання на певній посаді, у зв’язку із зайняттям посади, яка передбачає виконання організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій. При цьому особа, що почала свій трудовий шлях з посади, відповідно до якої передбачено виконання адміністративно-господарських та інших подібних функцій, і якій було присвоєно первинне спеціальне звання молодшого інспектора митної служби, за будь-яких обставин (підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня, отримання наукового ступеня кандидата або доктора наук і, як наслідок, переведення на посаду, згідно з якою передбачається виконання організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій) може отримати лише спеціальне звання “не вище ніж на два ступені від того, яке має працівник” (пп. 3 п. 4).

Якщо звернутися до п. 6 Положення про ранги державних службовців, можна дійти висновку, що при переведенні їх на посаду, яка належить до вищої категорії посад, у них є можливість отримати спеціальне звання не більш ніж два ступені вище від того, що вони мають: “У разі призначення державних службовців на посади більш високої категорії їм присвоюється ранг у межах категорії посад, які вони зайняли” [7]. Таке формулювання більш доцільне, оскільки воно створює додаткову мотивацію для самовдосконалення персоналу та підвищення його освітньо-кваліфікаційного рівня.

В умовах обмежених можливостей матеріального стимулювання посадових осіб митної служби на сучасному етапі внесення подібного пункту до Положення про спеціальні звання працівників і курсантів навчальних закладів митної служби матиме позитивні наслідки для формування висококваліфікованого кадрового складу Державної митної служби України.

Крім того, один з недоліків Положення – відсутність у ньому визначення, які спеціальні звання мають бути присвоєні тим особам, що зараховані на навчання в магістратуру та аспірантуру Академії митної служби України за державним замовленням митної служби, і які спеціальні звання мають бути присвоєні таким особам у разі успішного закінчення навчання.

Висновки. Застосовуючи в Положенні про спеціальні звання працівників і курсантів навчальних закладів митної служби поняття “категорія посад” (п. 2, 3), необхідно дати йому чітке визначення, в якому з’ясувати, що в даному випадку мається на увазі. Тобто доцільно уточнити, що під категорією тут розуміється група посад, згідно з якими передбачено виконання певних функцій.

Доцільно замінити поняття “особа, що зарахована на посаду” на поняття “особа, що прийнята на посаду”, це більше відповідає чинному законодавству України. При цьому цілком коректно вживати поняття “зарахована” лише до осіб, які вступили на навчання до закладу освіти.

У Положенні необхідно передбачити рівні умови щодо присвоєння спеціальних звань особам, котрі вперше прийняті на службу на посаду, згідно з якою передбачено виконання організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій, та особам, які вже певний час працюють у митній службі та приймаються на посаду такого ж рівня після підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня, отримання наукового ступеня кандидата або доктора наук тощо. Це має стати додатковим стимулом для підвищення професіоналізму працівників митної служби.

У Положенні також слід визначити, які спеціальні звання мають бути присвоєні особам, що зараховані на навчання в магістратуру та аспірантуру Академії митної служби України за державним замовленням митної служби. Крім того, потрібно з’ясувати, які спеціальні звання мають бути присвоєні тим, хто успішно закінчив таке навчання.

Література

1. Положення про спеціальні звання працівників і курсантів навчальних закладів митної служби [Текст] : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2003 р. № 900 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25. – Ст. 1190.
2. Шкарупа В. К. Правовий статус працівників митних органів України [Текст] : навчальний посібник / В. К. Шкарупа, В. І. Щербина. – Дніпропетровськ : АМСУ, 1999. – 72 с.
3. Про державну службу [Текст] : Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490 (з наступними змінами та доповненнями).
4. Ківалов С. В. Державна служба в Україні [Текст] : підручник / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла. – Одеса : Юрид. літ., 2003. – 368 с.
5. Кодекс законів про працю України [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375 (з наступними змінами та доповненнями).
6. Митний кодекс України [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.
7. Положення про ранги державних службовців [Текст] : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 червня 1996 р. № 658 // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – № 14. – Ст. 370.